

Gołąb, Stanisław

Międzynarodowa Konferencja Zastosowań Rachunku Tensorowego w Moskwie w 1934 r.

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 17/4, 743-746

1972

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

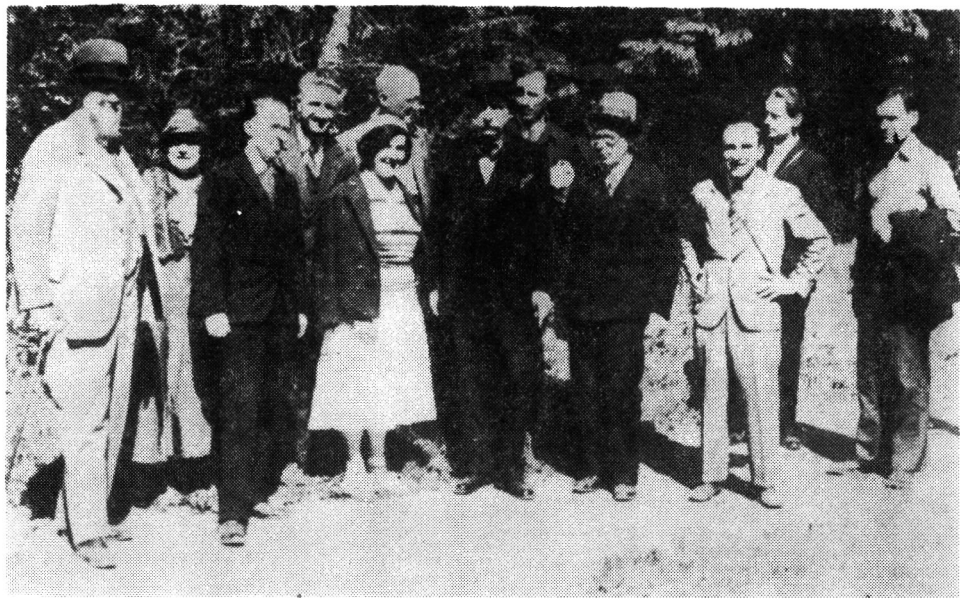
Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Stanisław Gołąb

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA
ZASTOSOWAŃ RACHUNKU TENSOROWEGO W MOSKWIE W 1934 R.

Pragnę nawiązać do artykułu Jerzego Różewicza¹ *Kontakty naukowe polsko-radzieckie w latach 1919—1939*, dodając kilka szczegółów odnośnie do udziału polskich matematyków w dwóch międzynarodowych konferencjach, jakie odbyły się w Moskwie w latach 1934 i 1935.

Ryc. 1. Grupa uczestników Międzynarodowej Konferencji Zastosowań Rachunku Tensorowego. Od lewej: A. Hoborski, A. Hoborska, S. Gołąb, E. Bartolotti, N. Rivini, V. Hlavatý, P. Burgatti, N. Czebotariew, 2 osoby nie rozpoznane, A. Wundheiler, E. Kähler, osoba nie rozpoznana. Zdjęcie wykonane w Bolszewie 19 V 1934.

Риц. 1. Группа участников Международной конференции по тензорной дифференциальной геометрии. Слева направо; А. Хоборски, А. Хоборска, С. Голомб, Е. Бартолотти, Н. Ривини, В. Хлавати, П. Бургатти, Н. Чеботарев, 2 лица не опознанных, А. Вундхайлер, Е. Кехлер, не опознанное лицо. Снимок сделан в Большеве 19 мая 1934 г.

Fig. 1. A group of participants at the international conference on the applications of tensor calculus. From left to right: A. Hoborski, A. Hoborska, S. Gołąb, E. Bartolotti, N. Rivini, V. Hlavatý, T. Burgatti, N. Chebotariev, two unidentified persons, A. Wundheiler, E. Kähler, an unidentified person. The photograph was taken at Bolshevo, May 19, 1934.

¹ J. Różewicz: *Kontakty naukowe polsko-radzieckie w latach 1919—1939*. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1967 nr 4 s. 769—799, szczególnie s. 784—785.

Wydawało się w latach trzydziestych, że matematycy radzieccy włączają się w szerszym stopniu do międzynarodowych spotkań. Wskazywał na to Międzynarodowy Kongres Matematyczny w Bolonii w 1928 r., gdzie delegacja radziecka była liczna (39 osób) i międzynarodowe kontakty osobiste zostały pomyślnie zawiązane. Było to zarazem pierwsze grupowe spotkanie między matematykami radzieckimi a polskimi, jako że delegacja polska była również dość liczna (w dużej mierze ten ostatni fakt był spowodowany tym, że ówczesny premier Kazimierz Bartel był członkiem Polskiego Towarzystwa Matematycznego), liczyła bowiem 31 osób (bez towarzyszących). Wśród 16 plenarnych odczytów (na zaproszenie Komitetu Organizacyjnego) był jeden Nikołaja Łuzina z Moskwy. Następne dwa kongresy międzynarodowe (w Zurichu w 1932 r. i w Oslo w 1936 r.) nie zgromadziły już tak licznych delegacji ani z Polski ani ze Związku Radzieckiego (w Zurichu było 20 z Polski, 11 z ZSRR, w Oslo 25 z Polski, 15 z ZSRR). Na 20 plenarnych odczytów w Zurichu był jeden z Polski (Wacław Sierpiński) i jeden z Kijowa (Stefan Bernstein). W Oslo do odczytu plenarnego poproszono z Polski Stefana Banacha.

Indywidualne wizyty między naszymi dwoma krajami należały do rzadkości (ja osobiście pamiętam w Krakowie wizyty Nikołaja Łuzina, Dmitrija Mienszowa i Niny Bari z Moskwy).

Rozwój nauk matematycznych w Związku Radzieckim wzrastał od 1923 r. dość silnie i coraz silniej, matematyczne sfery (głównie z moskiewskiego uniwersytetu) zdołały przekonać swoje władze o konieczności żywszych kontaktów z zagranicą.

W 1927 r. prof. Beniamin Kagan z Moskwy (uczeń polskiego uczonego prof. Jana Sleszyńskiego z odeskiego uniwersytetu) zgromadził dużą grupę geometrów interesujących się najnowszymi (tensorowymi) metodami w geometrii i zorganizował w moskiewskim Instytucie Matematyki i Mechaniki „Seminarium Rachunku wektorowego i tensorowego i jego zastosowań”, które z biegiem czasu zaczęło wydawać regularnie (choć nie co rok) *Trudy Seminara po Wektornomu i Tensornomu Analizu*. I tom tego wydawnictwa ciągłego wyszedł z druku w 1933 r. W roku 1934 było już 32 członków krajowych i 5 zagranicznych Seminarium. Warto dodać, że duża ilość dzisiejszych czołowych geometrów Związku Radzieckiego rekrutuje się właśnie z byłych uczestników wspomnianego Seminarium.

Z inicjatywy Seminarium, a głównie jego kierownika prof. Kagana, Instytut Matematyki i Mechaniki zorganizował przy kooperacji prof. J. A. Schoutena z Holandii (jednego z wiodących w tym czasie geometrów na świecie, a zmarłego dopiero w 1971 r.) pierwszą międzynarodową konferencję z tej dziedziny geometrii, na którą zaproszono kilkunastu geometrów zagranicznych. Konferencja ta odbyła się w Moskwie w dniach 17—23 V 1934. Nie wszyscy zaproszeni mogli przyjechać, np. z Polski były zaproszone 4 osoby: prof. Antoni Hoborski i doc. Stanisław Gołąb z Krakowa, doc. W. Ślebodziński z Poznania i dr Aleksander Wundheiler z Warszawy. Docent Ślebodziński nie otrzymał na czas paszportu i nie mógł wziąć udziału w konferencji. Z zagranicznych gości byli ponadto: J. A. Schouten (z Holandii), E. Cartan (z Paryża), P. Burgatti i E. Bortolotii (z Włoch), W. Blaschke i E. Kähler (z Niemiec), V. Hlavatý (z Pragi), i A. Duschek (z Wiednia). Na konferencji wszystkie referaty miały charakter plenarny. Wszyscy goście zagranicz-

ni mieli referaty, a ponadto było 16 referatów miejscowych członków Seminarium. Konferencja była bardzo udana (były to właśnie początki zwyczaju urządzania konferencji specjalistycznych) i zakończyła się stworzeniem 14 grup roboczych z różnych działów geometrii, które miały w przyszłości ściślej ze sobą współpracować. Niestety, do tego nie doszło. Nie została również zrealizowana uchwała, która zapadła na końcowym posiedzeniu, ażeby najbliższą podobną konferencję zorganizować za 3 lata (tj. w roku 1937). Warto na zakończenie tej wzmianki o konferencji z 1934 r. wspomnieć o tym, że dr A. Wundheiler (dziś już nie żyjący) swoim odczytem zainicjował nową ważną teorię tzw. teorię obiektów geometrycznych, która się silnie rozwinęła i ma dużo przedstawicieli właśnie w Polsce².

W następnym 1935 r. doszło do zwołania analogicznej specjalistycznej konferencji z topologii. W tej ostatniej uczestniczyła jeszcze liczniejsza grupa polska, topologia była bowiem w okresie międzywojennym bardzo silnie w Polsce reprezentowana. I ta konferencja zakończyła się pełnym sukcesem.

Niestety, tak pięknie zainicjowane stosunki naukowe nie były dalej kontynuowane.

W okresie powojennym udział matematyków zagranicznych w specjalistycznych konferencjach organizowanych w Związku Radzieckim rozpoczął się z opóźnieniem i jest bardzo skromny (w przeciwieństwie do ogólnych międzynarodowych kongresów). Ale trzeba podkreślić, że na geometrycznych konferencjach Polska jest wśród państw obozu socjalistycznego preferowana.

C. Голомб

МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ ПО ТЕНЗОРНОЙ ДИФФЕРЕНЦИАЛЬНОЙ ГЕОМЕТРИИ В МОСКВЕ В 1934 Г.

Автор, ссылаясь на опубликованную пять лет тому назад статью Е. Рузевича на тему польско-советских научных контактов в 1919—1939 гг, дополняет ее некоторыми подробными данными. Прежде всего автор описывает научные связи польских и советских математиков до 1939 г, концентрируя свое внимание на организации и работе первой международной конференции по тензорной дифференциальной геометрии, которая состоялась в Москве в 1934 г. В этой конференции приняла участие также польская делегация в составе трех человек, среди которых находился и автор настоящей заметки.

² Materiały wspomnianej konferencji, zawierające program oraz odczyty (*in extenso* w języku rosyjskim oraz w jednym z języków obcych, wszystkie odczyty bowiem radzieckich matematyków na konferencji wygłaszane były nie w języku rosyjskim) ukazały się drukiem w tomie 4: 1937 wydawnictwa „Trudy Seminara po Wektornomu i Tensornomu Analizu i ich Prilożenniju k Geometrii, Miecchanike i Fyzykie”.

S. Gołąb

THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE ON THE APPLICATIONS
OF THE TENSOR CALCULUS IN MOSCOW IN 1934

The author mentions the article by J. Różiewicz, published five years ago, on Polish-Soviet scientific contacts in 1919—1939, and he adds certain detailed data to the information contained in it. Above all he discusses scientific relations between Polish and Soviet mathematicians before 1939, concentrating his attention on the organization and work of the first international conference on differential geometry which took place in Moscow in 1934. A three-man delegation from Poland also took part in the conference and the author of these remarks was one of its members.